

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1978/79:14

med anledning av propositionen 1978/79:69 om delpension för egenföretagare m. m. jämte motioner

Propositionen

I propositionen 1978/79:69 (socialdepartementet) har regeringen föreslagit riksdagen att anta de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om delpensionsförsäkring,
2. lag om ändring i lagen (1975:380) om delpensionsförsäkring,
3. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
4. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
5. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272).

I propositionen föreslås att den för arbetstagare lagstadgade försäkringen för delpension mellan 60 och 65 års ålder fr. o. m. den 1 januari 1980 skall gälla även för egna företagare som minskar sitt förvärvsarbete med hälften. Detta innebär att bl. a. småföretagare, jordbrukare och fiskare kommer att omfattas av hela systemet med rörlig pensionsålder, som infördes den 1 juli 1976 och som i övrigt består av förtidspension och förtida eller uppskjutet uttag av hel eller halv ålderspension. I propositionen föreslås vidare vissa förbättringar och justeringar i gällande delpensionsregler för anställda.

För att trygga den nuvarande delpensionsförsäkringens finansiering föreslås en höjning av avgiftsuttaget hos arbetsgivarna från 0,25 till 0,50 % av avgiftsunderlaget fr. o. m. år 1980. De egna företagarnas delpensionsförsäkring avses bli bekostad med en egenavgift, som skall motsvara den arbetsgivaravgift som erläggs för anställda.

De i propositionen intagna författningsförslagen är följande.

1 Förslag till Lag om delpensionsförsäkring

Härigenom föreskrivs följande.

Inledning

1 § Delpension enligt denna lag kan efter ansökan utgå till förvärvsarbetande i åldern 60–64 år som minskar sin arbetstid.

2 § Delpensionsförsäkringen handhas av riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

Allmänna försäkringsvillkor

3 § Försäkrad för delpension är den som är bosatt i Sverige och under en ramtid av ett år omedelbart före den dag då pension avses börja utgå eller den tidigare dag då ansökan görs har förvärvsarbetat i minst fem månader enligt bestämmelserna om arbetsvillkor i lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring eller lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd. Av dessa lagar följer att tid då sökanden av däri angivna anledningar har varit hindrad att arbeta ej inräknas vid bestämmande av ramtid. Som arbetshinder räknas vid tillämpning av denna paragraf även arbetslöshet vid vilken ersättning har utgått enligt någon av nämnda lagar.

4 § För att någon skall vara försäkrad för delpension fordras vidare att han från och med det år då han fyllde 45 år har varit förvärvsverksam i sådan utsträckning att han för minst tio år har tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst för tilläggspension enligt 11 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Vid tillämpning av första stycket skall i förekommande fall tagas hänsyn även till år, för vilket den förvärvsarbetande skulle ha tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst om han inte hade anmält undantagande från försäkringen för tilläggspension eller hade underlåtit att erlagga tilläggspensionsavgift.

Om arbetstidsminskning m. m.

5 § Försäkrad, som från och med den månad då han fyller 60 år eller senare minskar sin arbetstid i förvärvsarbete och därefter arbetar i genomsnitt minst 17 timmar per arbetsvecka, har rätt till delpension i enlighet med 6–13 §§.

Pension utgår längst till och med månaden före den då han fyller 65 år.

Delpension får ej utgå för månad, för vilken den försäkrade uppbär förtidspension eller ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

6 § Den som efter arbetstidsminskningen förvärvsarbetar enbart som anställd har rätt till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst fem timmar per arbetsvecka. Hans nya arbetstid måste därvid också i minst samma mån understiga ordinarie arbetstid i arbetet.

7 § Den som efter arbetstidsminskningen ej förvärvsarbetar enbart som anställd är berättigad till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst hälften.

Vid tillämpning av första stycket skall beträffande förvärvsarbete i fåmansföretag som avses i 35 § 1 a mom. kommunalskattelagen (1928:370) företagsledare och dennes make inte anses arbeta som anställda hos företaget. Med makar jämställs de som lever tillsammans, om de tidigare har varit gifta med varandra eller gemensamt har eller har haft barn.

8 § Om försäkrad har en mindre bisyssla vid sidan av sitt huvudsakliga förvärvsarbete, kan han på begäran få sin rätt till delpension bedömd med bortseende från bisysslan.

För tillämpning av första stycket förutsätts

1. att den försäkrade har utfört bisysslan varaktigt före arbetstidsminskningen,

2. att arbetstiden för bisysslan kan beräknas uppgå till i genomsnitt högst tio timmar per arbetsvecka och ej ökas inför eller efter arbetstidsminskningen i det huvudsakliga arbetet,

3. att inkomsten av bisysslan för år räknat kan antagas understiga det basbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring som gäller vid årets början.

9 § Som försäkrads arbetstid före arbetstidsminskningen skall räknas hans genomsnittliga arbetstid under den ettårsperiod som avses i 3 §. Om det är uppenbart att den arbetstiden väsentligt överstiger hans genomsnittliga arbetstid under tre sådana perioder före arbetstidsminskningen, skall bortses från den överskjutande arbetstiden.

Den försäkrades arbetstid efter arbetstidsminskningen skall beräknas med hänsyn till hans antagna arbetsförhållanden under det följande året.

10 § Utförs förvärvsarbetet efter arbetstidsminskningen ej fortlöpande, är den försäkrade berättigad till delpension endast om han under varje period av högst tre månader arbetar under minst halva antalet dagar.

Närmare föreskrifter om förläggningen av försäkrads deltidsarbete får meddelas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, av riks försäkringsverket. Om synnerliga skäl talar för det, får därvid även medges att deltidsarbete inom visst yrke förläggs mera ojämnt under året än första stycket tillåter.

Beräkning av pension

11 § Delpension fastställs till belopp som motsvarar 65 procent av den försäkrades pensionsunderlag.

Fastställd delpension anknyts till basbeloppet och omräknas vid förändring av detta.

12 § För försäkrad som avses i 6 § utgörs pensionsunderlaget av skillnaden mellan hans normala förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen och den förvärvsinkomst som han efter arbetstidsminskningen kan antagas ha tills vidare. Därvid tillämpas 8 och 9 §§, såvitt gäller 9 § första stycket dock endast första meningen. Skall inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet före arbetstidsminskningen beaktas, skall den inkomsten beräknas med ledning av 13 § andra stycket.

Skillnaden mellan de förvärvsinkomster som avses i första stycket får för år räknat inte beräknas till högre belopp än skillnaden mellan vad som enligt 3 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring utgör den försäkrades sjukpenninggrundande inkomster före och efter arbetstidsminskningen eller kunde ha fastställts som sjukpenninggrundande inkomster om försäkringskassan hade känt till samtliga förhållanden.

Avviker försäkrads inkomst väsentligt från vad som kan anses vanligt för arbetet i fråga eller avviker hans inkomstbortfall väsentligt från vad som kan motiveras med hänsyn till minskningen av arbetstiden, särskilda arbetsförhållanden eller förändrade arbetsuppgifter, skall vid beräkning av hans pensionsunderlag bortses från sådana avvikelser. Har försäkrads arbetstid beräknats med tillämpning av 9 § första stycket andra meningen, skall hans inkomst före arbetstidsminskningen beaktas endast efter förhållandet mellan sålunda beräknad arbetstid och den arbetstid som skulle ha gällt för honom enligt styckets första mening.

13 § För försäkrad som avses i 7 § utgörs pensionsunderlaget av hälften av hans genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen. Överstiger den förvärvsinkomst, som han efter arbetstidsminskningen kan antagas tills vidare ha, hälften av den tidigare inkomsten, minskas pensionsunderlaget med hänsyn härtill. Vidare tillämpas 8 § och 9 § andra stycket vid beräkningen av pensionsunderlaget.

Den försäkrades genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen beräknas med ledning av dels de pensionspoäng för tilläggspension som han har tillgodoräknats för de närmaste tre åren före arbetstidsminskningen, dels det basbelopp som gällde vid arbetstidsminskningen. Därvid skall tilläggas en pensionspoäng för varje år. Har inkomsten något år understigit vad som motsvarar en pensionspoäng för året, skall i stället tillgodoräknas motsvarande del av en pensionspoäng. I förekommande fall skall tagas hänsyn även till pensionspoäng som den försäkrade skulle ha tillgodoräknats om han inte hade anmält undantagande från försäkringen för tilläggspension eller hade underlåtit att erlagga tilläggspensionsavgift.

För den som före arbetstidsminskningen under den ettårsperiod som avses i 3 § förvärvsarbetade enbart som anställd eller som uppdragstagare för vilken ersättningen vid inkomsttaxeringen är att hänföra till inkomst av tjänst skall inkomsten före minskningen beräknas enligt 12 §.

Ansökan och beslut om pension

14 § Ansökan om delpension skall göras skriftligen hos den allmänna försäkringskassa hos vilken sökanden är inskriven.

15 § Sökanden skall genom intyg eller annan utredning styrka de förhållanden som skall läggas till grund för pension, i den mån tillförlitliga uppgifter inte redan finns tillgängliga hos försäkringskassan. Skriftlig uppgift skall avges på heder och samvete. Erkänd arbetslöshetskassa och länsarbetsnämnd är skyldiga att biträda kassan med uppgifter som behövs i ärende enligt denna lag.

I fråga om förvärvsarbete som anställd skall sökanden lämna särskilt intyg från arbetsgivaren eller den lokala arbetstagarorganisationen om sökandens arbets- och inkomstförhållanden. Arbetsgivare är skyldig att utfärda intyg på begäran av den anställda och att biträda försäkringskassan med andra uppgifter som behövs i ärende om delpension. Bestämmelserna i detta stycke gäller i tillämpliga delar även beträffande förvärvsarbete som uppdragstagare.

I fråga om annat förvärvsarbete än som avses i andra stycket skall sökanden lämna särskilt intyg från revisor, bokförare, företagare eller yrkesorganisation, kommunal förtroendeman eller annan som väl känner sökandens arbets- och inkomstförhållanden. Intyg skall avges på heder och samvete. Intyg från någon sökanden närstående som avses i 36 kap. 3 § rättegångsbalken beaktas inte.

16 § Delpension utges månadsvis och får inte beviljas för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden.

Beslut om delpension skall gälla tills vidare, om ej annat föranleds av den försäkrades ansökan eller övrig utredning i ärendet.

17 § Ärende om delpension skall i försäkringskassa avgöras av pensionsdelegation enligt 18 kap. 20–22 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring

1. om 8 § skall tillämpas,
2. om ärendet är av vidlyftig eller svår beskaffenhet eller
3. om tjänsteman hos försäkringskassan finner skäl föreligga mot bifall till pensionsansökan.

Första stycket gäller ej i den mån pensionsansökan skall avslås på grund av att sökanden

1. inte uppfyller föreskrivna villkor om viss ålder, tio års pensionsgrundande inkomst för tilläggspension eller bosättning i Sverige,
2. uppbär allmän förtids- eller ålderspension för tid som ansökan avser eller
3. ansöker om delpension för längre tid tillbaka än som får beviljas.

När pensionsdelegation avgör ärende enligt denna lag skall i stället för två av riks-försäkringsverket utsedda läkare ingå två av arbetsmarknadsstyrelsen utsedda ledamöter. Av dessa skall den ene representera länsarbetsnämnden och den andre ha särskild erfarenhet av ärenden om arbetslöshetsförsäkring och utses efter förslag av de erkända arbetslöshetskassornas samorganisation.

Omprövning och besvär

18 § Beslut om delpension skall omprövas om ändring av betydelse har skett i de förhållanden som låg till grund för beslutet. Närmare bestämmelser om omprövning får meddelas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, av riks-försäkringsverket. Därvid får även meddelas särskilda bestämmelser om omprövning med anledning av retroaktivt verkande löneavtal.

Den som uppbär delpension är skyldig att omedelbart underrätta försäkringskassan om ändring som kan leda till att pensionen minskas eller drages in. Försäkringskassan skall i den utsträckning det skäligen påkallas självmant inhämta uppgifter om den pensionsberättigades arbets- och inkomstförhållanden. Försäkringskassan har också rätt att vid behov kontrollera den pensionsberättigades arbetsförhållanden genom besök hos honom av någon som kassan har givit sådant uppdrag. I ärende enligt denna paragraf gäller 15 § i tillämpliga delar.

Föreligger sannolika skäl till att delpension skall dragas in eller minskas, får pensionen helt eller delvis innehållas intill dess slutligt beslut har fattats.

19 § Har någon genom oriktig uppgift eller försummelse av uppgifts- eller anmälningsskyldighet eller på annat sätt förorsakat att delpension har utgått obehörigen eller med för högt belopp eller har någon eljest uppburit delpension obehörigen eller med för högt belopp och skäligen bort inse detta, tillämpas bestämmelserna om återbetalningsskyldighet i 20 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

20 § Bestämmelserna i 20 kap. 10–13 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring om ändring av beslut samt talan mot allmän försäkringskassas och försäkringsrätts beslut tillämpas även i ärende enligt denna lag.

Beslut i ärende enligt denna lag länder omedelbart till efterrättelse, om ej annat anges i beslutet eller bestäms av domstol som har att pröva beslutet.

Övriga bestämmelser

21 § För finansiering av delpensionsförsäringen erlägger arbetsgivare årligen avgift enligt de grunder som anges för socialförsäkringsavgift till sjukförsäringen i 19 kap. 1 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. Avgift erläggs med 0,50 procent av avgiftsunderlaget.

Den som under året har haft inkomst av annat förvärvsarbete enligt 11 kap. 3 § lagen om allmän försäkring erlägger avgift till delpensionsförsäringen enligt de grunder som anges för socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen i 19 kap. 3 § samma lag och efter procentsats som anges i första stycket.

I fråga om debitering och uppbörd av avgifterna gäller lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m. och uppbördslagen (1953:272). Avgifterna skall ingå till en fond, som förvaltas av riks försäkringsverket.

22 § Arbetsgivare och uppdragsgivare som underlåter att utfärda intyg eller fullgöra annan uppgiftsskyldighet enligt 15 § andra stycket eller 18 § andra stycket döms till böter. Till samma straff döms den som underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet enligt 18 § andra stycket eller som uppsåtligt eller av grov oaksamhet lämnar oriktigt meddelande i uppgift enligt denna lag, om inte gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

23 § Bestämmelserna i 16 kap. 12 § och 20 kap. 5, 6 och 8 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring om utbetalning till annan än den pensionsberättigade, preskription, utmättningsförbud och uppgiftsskyldighet beträffande den som är omyndigförklarad tillämpas även i fråga om delpension.

24 § Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, riks försäkringsverket får meddela föreskrifter för verkställighet av denna lag. Meddelas sådana föreskrifter av riks försäkringsverket, skall verket samråda med en central pensionsdelegation, vars ledamöter utses av regeringen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980, då lagen (1975:380) om delpensionsförsäkring skall upphöra att gälla. Den upphävda lagen gäller dock fortfarande i fråga om delpension vid arbetstidsminskning som första

gången har skett före den 1 januari 1980, i den mån ej annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, av riksförsäkringsverket. I nu nämnda fall skall dock i tillämpliga delar gälla 14–20 och 22–24 §§ denna lag utan hinder av motsvarande bestämmelser i den upphävda lagen. Den lagen gäller även i fråga om socialförsäkringsavgift som belöper på tid före den 1 januari 1980.

2. Beslut om delpension enligt denna lag från och med ikraftträdandet får fattas från och med den 1 oktober 1979. Delpension får därvid beviljas även i fall då den försäkrade första gången har minskat sin arbetstid under fjärde kvartalet 1979. Detta gäller även om denne vid arbetstidsminskningen inte hade fyllt 60 år men gör det senast i januari 1980.

3. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1975:380) om delpensionsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 2 och 11 §§ lagen (1975:380) om delpensionsförsäkring skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Försäkrad enligt denna lag är arbetstagare, som i sådan egenskap uppfyller arbetsvillkoren enligt lagen (1977:370) om arbetslöshetsförsäkring eller lagen (1973:371) om konstant arbetsmarknadsstöd och som från och med det kalenderår varunder han fyllt 45 år tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst *av anställning* enligt 11 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring under minst tio år.

Försäkrad enligt denna lag är arbetstagare, som i sådan egenskap uppfyller arbetsvillkoren enligt lagen (1977:370) om arbetslöshetsförsäkring eller lagen (1973:371) om konstant arbetsmarknadsstöd och som från och med det kalenderår varunder han fyllt 45 år tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst enligt 11 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring under minst tio år.

11 §

Närmare föreskrifter för verkställigheten av denna lag meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av riks-försäkringsverket. Utfärdas sådana föreskrifter av riks-försäkringsverket skall verket före utfärdandet rådgöra med en central pensionsdelegation. Beslut om tillsättande av en sådan pensionsdelegation meddelas av regeringen.

Föreskrifter som meddelas enligt första stycket får utan hänsyn till 3 kap. 5 § andra stycket första meningen lagen (1962:381) om allmän försäkring avse även beräkning av delpension i samband med retroaktivt verkande löneavtal.

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 11 §, två veckor efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling och i övrigt den 1 juli 1979. De nya bestämmelserna i 2 § tillämpas i fråga om delpension vid arbetstidsminskning som har skett efter ikraftträdandet.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 5 § och 11 kap. 7 § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

5 §

Allmän försäkringskassa skall i samband med inskrivning av försäkrad besluta angående den försäkrades tillhörighet till sjukpenningförsäkringen. I fråga om försäkrad som avses i 1 § första stycket skall kassan samtidigt fastställa den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst. Av beslutet skall framgå i vad mån sjukpenninggrundande inkomst är att hänföra till anställning eller till annat förvärvsarbete. Beslut om tillhörighet till sjukpenningförsäkringen skall omprövas

a) när till kassans kännedom kommit att försäkrads inkomstförhållanden undergått ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek,

b) när undantagande som avses i 2 § första stycket sista punkten blir giltigt eller upphör att äga giltighet, *samt*

c) när förtidspension enligt denna lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete.

b) när undantagande som avses i 2 § första stycket sista punkten blir giltigt eller upphör att äga giltighet,

c) när förtidspension enligt denna lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete, *samt*

d) när delpension enligt särskild lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades arbets- och inkomstförhållanden.

Ändring skall i fall som avses i första stycket a) ej ske förrän trettio dagar efter det försäkringskassan fått kännedom om inkomständringen. Ändring skall i annat fall ske så snart anledning till ändringen uppkommit eller, i fall då sjukpenningförsäkring enligt 1 § andra stycket skall upphöra på grund av att den försäkrades make eller någon med vilken den försäkrade varit gift eller har eller har haft barn avlider, vid fjärde månadsskiftet efter dödsfallet.

¹ Lagen omtryckt 1977:630.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Under tid då försäkrad efter förmedling av arbetsmarknadsmyndighet eller arbetsvårdsorgan hos kommun eller landstingskommun undergår arbetsprövning, yrkesutbildning eller arbetsträning skall fastställd sjukpenninggrundande inkomst ej sänkas, med mindre sådant fall är för handen som avses i första stycket b) eller c) eller, vad angår arbetsträning, denna pågått sex månader.

11 kap.

7 §

Försäkrad äger göra anmälan om undantagande från försäkringen såvitt angår inkomst av annat förvärvsarbete. Har sådant undantagande skett, skall vid beräkning av pensionsgrundande inkomst för den försäkrade för tid efter ingången av året näst efter det då anmälan gjordes hänsyn icke tagas till inkomst av annat förvärvsarbete.

Försäkrad äger göra anmälan om undantagande från försäkringen såvitt angår inkomst av annat förvärvsarbete. Har sådant undantagande skett, skall vid beräkning av pensionsgrundande inkomst för den försäkrade för tid efter ingången av året näst efter det då anmälan gjordes hänsyn icke tagas till inkomst av annat förvärvsarbete *eller till delpension som avses i 2 § första stycket h).*

Anmälan som i första stycket sägs må återkallas av den försäkrade med verkan från nästa årsskifte, dock tidigast från det som inträffar sedan undantagandet ägt giltighet i fem år. Har anmälan återkallats, äger den försäkrade ej ånyo göra dylik anmälan.

Anmälan eller återkallelse skall, där den försäkrade är omyndig, göras av förmyndaren, som därvid har att visa att den försäkrade samtycker till åtgärden.

Anmälan av försäkrad, som är gift, är utan verkan, om icke hans make samtycker till undantagandet. Är maken omyndig eller bortovarande, ankommer det på förmyndare eller god man att lämna samtycke. Särskilt samtycke är ej erforderligt, om den försäkrade är förmyndare eller god man för sin make. Vägras samtycke, äger riks-försäkringsverket medgiva undantagandet, om särskilda skäl föreligga.

1. Denna lag träder i kraft, såvitt avser 3 kap. 5 §, två veckor efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling och i övrigt den 1 januari 1980.

2. Anmälan som avses i 11 kap. 7 § första stycket får utan hinder av andra stycket samma paragraf återkallas före utgången av år 1979 med verkan från och med ingången av år 1980.

4 Förslag till Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Härigenom föreskrivs att anvisningarna till 41 b § kommunalskattelagen (1928:370) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Anvisningar

till 41 b §¹

Med egenavgifter förstås sjukförsäkringsavgift enligt 19 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen och tilläggspensionsavgift enligt 19 kap. 3 § samma lag, avgift enligt 7 kap. 2 § tredje stycket lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring samt avgift enligt 4 § lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift.

Med egenavgifter förstås sjukförsäkringsavgift enligt 19 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen och tilläggspensionsavgift enligt 19 kap. 3 § samma lag, avgift enligt 7 kap. 2 § tredje stycket lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring, *avgift enligt 21 § andra stycket lagen (1979:000) om delpensionsförsäkring* samt avgift enligt 4 § lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift.

Avdrag medges för egenavgifter som påförts såsom slutlig skatt. Har skattskyldig för det beskattningsår till vilket avgifterna hänför sig medgivits schablonavdrag enligt punkt 2 a av anvisningarna till 22 § och punkt 9 a av anvisningarna till 29 §, medges dock avdrag endast för det belopp varmed egenavgifterna överstiger schablonavdraget. Om schablonavdrag för visst beskattningsår medgivits med belopp överstigande summan av de egenavgifter, som påförts såsom slutlig skatt för samma beskattningsår, skall skillnadsbeloppet tagas upp som intäkt.

Avdrag medges även för egenavgifter som har påförts såsom tillkommande skatt samt för belopp varmed medgivet schablonavdrag för visst beskattningsår har reducerats i samband med ändring av taxeringen. Som intäkt upptages egenavgifter, som restituerats, avkortats eller avskrivits, samt belopp varmed schablonavdrag för visst beskattningsår i samband med ändring av taxeringen medgivits utöver tidigare åtnjutet schablonavdrag.

Belopp som – efter beaktande i förekommande fall av tidigare medgivet schablonavdrag – är avdragsgillt eller skattepliktigt enligt andra eller tredje stycket hänföres till det beskattningsår under vilket slutlig eller tillkommande skatt har påförts eller restitution, avkortning eller avskrivning har

¹ Senaste lydelse 1977:279.

skett. Har schablonavdrag medgivits eller har tidigare medgivet schablonavdrag ändrats, skall, såvida taxeringsåtgärden icke föranleder omräkning av egenavgifterna för beskattningsåret i fråga, avdraget eller intäkten hänföras till det beskattningsår under vilket beslutet angående taxeringsåtgärden har meddelats.

Har den skattskyldige antingen brukat en eller flera jordbruksfastigheter eller bedrivit en eller flera rörelser under det beskattningsår som anges i fjärde stycket, skall i nämnda stycke avsett avdragsgillt eller skattepliktigt belopp hänföras till den förvärvskälla som ger störst underlag för beräkning av schablonavdrag. Har den skattskyldige under nämnda beskattningsår både brukat jordbruksfastighet och bedrivit rörelse, fastställs i första hand det inkomstslag inom vilket underlaget för avdrag är störst. Inom detta inkomstslag hänföres avdrag eller intäkt till den förvärvskälla som ger störst underlag. Har den skattskyldige under beskattningsåret varken brukat jordbruksfastighet eller bedrivit rörelse, medges avdraget såsom allmänt avdrag enligt 46 § 2 mom. medan intäkten upptages såsom intäkt av tillfällig förvärvsverksamhet.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och tillämpas första gången vid 1981 års taxering.

5 Förslag till

Lag om ändring i uppbördslagen (1953:272)

Härigenom föreskrivs att 1 §, 2 § 4 mom., 3 § 1 mom. och 27 § 1 mom. uppbördslagen (1953:272)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Med skatt förstås i denna lag, där icke annat anges, statlig inkomstskatt, statlig förmögenhetsskatt, utskiftningsskatt, ersättningsskatt, kommunal inkomstskatt, landstingsmedel, skogsvårdsavgifter, sådana socialförsäkringsavgifter till folkpensioneringen och tilläggs pensionsavgifter som avses i 19 kap. 3 § lagen om allmän försäkring, sjukförsäkringsavgifter enligt 19 kap. 2 § sistnämnda lag, arbetsskadeförsäkringsavgifter enligt 7 kap. 2 § tredje stycket lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring, sådana arbetsgivaravgifter enligt lagen om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m., avgifter enligt lagen om allmän arbetsgivaravgift och enligt lagen om avgift för sjöfolks pensionering vilka icke uppbäras av riks-försäkringsverket, skattetillägg eller förseningsavgift enligt taxeringslagen, ävensom annuitet å avdiktningsslån.

Med skatt förstås i denna lag, där icke annat anges, statlig inkomstskatt, statlig förmögenhetsskatt, utskiftningsskatt, ersättningsskatt, kommunal inkomstskatt, landstingsmedel, skogsvårdsavgifter, sådana socialförsäkringsavgifter till folkpensioneringen och tilläggs pensionsavgifter som avses i 19 kap. 3 § lagen om allmän försäkring, sjukförsäkringsavgifter enligt 19 kap. 2 § sistnämnda lag, arbetsskadeförsäkringsavgifter enligt 7 kap. 2 § tredje stycket lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring, *delpensionsförsäkringsavgifter enligt 21 § andra stycket lagen (1979:000) om delpensionsförsäkring*, sådana arbetsgivaravgifter enligt lagen om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m., avgifter enligt lagen om allmän arbetsgivaravgift och enligt lagen om avgift för sjöfolks pensionering vilka icke uppbäras av riks-försäkringsverket, skattetillägg eller förseningsavgift enligt taxeringslagen, ävensom annuitet å avdiktningsslån.

Regeringen må, om särskilda omständigheter därtill föranleda, föreskriva att i samband med uppbörden av skatt må uppbäras jämväl annan avgift än sådan som i första stycket sägs. Har dylik föreskrift meddelats skall, där icke annat angivits, vad i denna lag stadgas angående skatt äga motsvarande tillämpning beträffande avgift som med föreskriften avses.

¹ Lagen omtryckt 1972:75. Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:771.

² Senaste lydelse 1978:201.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §

4 mom.³ Skattereduktion åtnjutes

av ogift skattskyldig, som har hemmavarande barn under 18 år, och av gift skattskyldig, vars make saknar taxerad inkomst enligt lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, med 1 800 kronor,

av gift skattskyldig, vars make har taxerad inkomst enligt nämnda lag som understiger 4 500 kronor, med 40 procent av det belopp som motsvarar skillnaden mellan 4 500 kronor och den taxerade inkomsten.

Ha gifta skattskyldiga var för sig till statlig inkomstskatt taxerad inkomst, som understiger 4 500 kronor, åtnjutes skattereduktion endast av den som har den högsta taxerade inkomsten. Äro de taxerade inkomsterna lika stora, tillkommer skattereduktion den äldre av de skattskyldiga.

Skattereduktion enligt första stycket åtnjutes endast av skattskyldig, som varit bosatt här i riket under någon del av beskattningsåret. För gift skattskyldig gäller dessutom följande. För att skattereduktion skall få åtnjutas, skall maken ha varit bosatt här i riket under någon del av beskattningsåret. Avser makens bosättning här i riket större delen av beskattningsåret, sker skattereduktionen enligt första stycket. Avser makens bosättning här i riket endast en mindre del av beskattningsåret, åtnjuter den skattskyldige skattereduktion, om maken saknar taxerad inkomst enligt lagen om statlig inkomstskatt, med 900 kronor, och om maken har taxerad inkomst enligt nämnda lag som understiger 2 250 kronor, med 40 procent av det belopp som motsvarar skillnaden mellan 2 250 kronor och den taxerade inkomsten.

Vid tillämpningen av bestämmelserna i första, andra och tredje styckena skall som taxerad inkomst anses även under beskattningsåret uppburen beskattningsbar inkomst enligt lagen (1958:295) om sjömansskatt samt enligt 1 § 2 mom. nämnda lag skattepliktig dagpenning. Skattereduktion som tillkommer skattskyldig enligt nämnda bestämmelser skall minskas med en tolfedel för varje period om trettio dagar, för vilken den skattskyldige uppburit inkomst som förut nämnts.

Skattereduktion sker icke i fråga om statlig förmögenhetsskatt, socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen enligt 19 kap. 3 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, tilläggspensionsavgift, sjukförsäkringsavgift, arbetsskadeförsäkringsavgift, arbetsgivaravgift, allmän arbetsgivaravgift, avgift för sjöfolks

Skattereduktion sker icke i fråga om statlig förmögenhetsskatt, socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen enligt 19 kap. 3 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, tilläggspensionsavgift, sjukförsäkringsavgift, arbetsskadeförsäkringsavgift, *delpensionsförsäkringsavgift*, arbetsgivaravgift, allmän arbetsgi-

³ Senaste lydelse 1978:201.

Nuvarande lydelse

pensionering och förseningsavgift enligt taxeringslagen samt annuitet å avdikningslån.

Föreslagen lydelse

varavgift, avgift för sjöfolks pensionering och förseningsavgift enligt taxeringslagen samt annuitet å avdikningslån.

Bestämmelserna om skattereduktion iakttagas vid debitering av slutlig skatt, tillkommande skatt och preliminär B-skatt samt vid fastställande av preliminär A-skatt. Öretal som uppkommer vid beräkning av skattereduktion bortfaller.

3 §

1 m o m.⁴ I den omfattning nedan angives skall skattskyldig utgöra preliminär skatt med belopp, vilket så nära som möjligt kan antagas motsvara i den slutliga skatten ingående statlig inkomstskatt, statlig förmögenhetsskatt, socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen enligt 19 kap. 3 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, tilläggs pensionsavgift, sjukförsäkringsavgift, arbetsskadeförsäkringsavgift, avgift enligt 4 § lagen om allmän arbetsgivaravgift, kommunal inkomstskatt och landstingsmedel.

1 m o m. I den omfattning nedan angives skall skattskyldig utgöra preliminär skatt med belopp, vilket så nära som möjligt kan antagas motsvara i den slutliga skatten ingående statlig inkomstskatt, statlig förmögenhetsskatt, socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen enligt 19 kap. 3 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, tilläggs pensionsavgift, sjukförsäkringsavgift, arbetsskadeförsäkringsavgift, *delpensionsförsäkringsavgift*, avgift enligt 4 § lagen om allmän arbetsgivaravgift, kommunal inkomstskatt och landstingsmedel.

27 §

1 m o m.⁵ Uträkning av de särskilda skatteposter som ingå i slutlig skatt samt debitering av sådan skatt sker med ledning av uppgifter i taxeringslängd eller annat beslut om taxeringen. I övrigt iakttages:

att för skattskyldiga, som avses i 10 § 1 mom. lagen om statlig inkomstskatt, sådan skatt uträknas med tillämpning av det procenttal av grundbeloppet, som fastställts att gälla för den preliminära skatt, vilken skall avräknas mot den ifrågavarande slutliga skatten;

att kommunal inkomstskatt och landstingsmedel uträknas med ledning av den utdebitering för skattekrona och skatteöre som för inkomståret gäller i beskattningsorten;

att kommunal inkomstskatt och landstingsmedel uträknas i en gemensam post, därvid skattebeloppet vid öretal över femtio avrundas uppåt och vid annat öretal avrundas nedåt till helt krontal;

⁴ Senaste lydelse 1977:281.

⁵ Senaste lydelse 1977:281.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

att skogsvårdsavgift uträknas med tillämpning av det promilletal, som enligt vad därom särskilt är stadgat bestämts för det år då den slutliga skatten debiteras;

att tilläggspensionsavgift uträknas med tillämpning av den för inkomståret fastställda procentsatsen för avgiftsuttaget, därvid öretal bortfaller;

att kommunal inkomstskatt och landstingsmedel debiteras med belopp som uträknats av lokal skattemyndighet i det fögderi där beskattningsorten är belägen;

att i 1 § omförmäld sjukförsäkringsavgift debiteras enligt 19 kap. lagen om allmän försäkring på grundval av uppgifter om försäkringsförhållanden som lämnas av allmän försäkringskassa;

att socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen såvitt gäller person med inkomst av annat förvärvsarbete än anställning debiteras med tillämpning av bestämmelserna i 11 kap. 4 § samt 19 kap. 3 och 4 a §§ lagen om allmän försäkring;

att i 1 § omförmäld arbetsskadeförsäkringsavgift debiteras med ledning av bestämmelserna i 7 kap. 2 § tredje stycket lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring;

att i 1 § omförmäld delpensionsförsäkringsavgift debiteras med ledning av bestämmelserna i 21 § andra stycket lagen (1979:000) om delpensionsförsäkring;

att i 1 § omförmälda arbetsgivaravgifter debiteras i en gemensam post; samt

att i 1 § omförmäld annuitet eller, därest skattskyldig har att erlagga flera annuiteter, summan av dessa påföres i helt antal kronor, därvid öretal bortfaller.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Motionerna*Motioner väckta med anledning av propositionen*

I motionen 1978/79:183 av Sven Aspling m. fl. (s) hemställs att riksdagen

a) beslutar att anslutning av egenföretagare och uppdragstagare till delpensionsförsäkringen endast kan ske för den som är ansluten till ATP-systemet, samt att den som f. n. är undantagen från ATP-systemet skall före den 1 januari 1980 kunna återkalla undantagandet utan hinder av att detta inte har gällt i minst fem år,

b) beslutar – vid bifall till yrkandet under a) – om de övergångsbestämmelser som förordats i motionen,

c) beslutar att egenföretagares och uppdragstagares genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen beräknas med ledning av de pensionspoäng som han tillgodoräknas för de närmaste fem åren före arbetstidsminskningen,

d) beslutar att avgifter från egenföretagare och uppdragstagare skall tillgodoföras en särskild fond, från vilken utbetalningar av delpension jämte administrativa kostnader skall ske,

e) beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om uppföljning av utvidgningen av delpensionsförsäkringen.

I motionen 1978/79:184 av Per-Eric Ringaby m. fl. (m) hemställs att riksdagen beslutar att

1. bifalla propositionen i vad avser utvidgningen av personkretsen till att omfatta egenföretagare samt förbättringarna och justeringarna i gällande delpensionsregler för anställda,

2. hos regeringen begära en skyndsam översyn av delpensioneringen i enlighet med vad i motionen anförts,

3. avgiftsuttaget tills vidare skall förbli oförändrat vid 0,25 % av avgiftsunderlaget,

4. egenavgiften för företagarnas delpensionering tills vidare skall utgöra 0,25 %,

5. underskottet i delpensionsfonden tills vidare, som nu, skall finansieras med skattemedel.

Motioner väckta under allmänna motionstiden vid riksmötet 1978/79

I motionen 1978/79:213 av Gunnar Biörck i Värmdö (m) hemställs att riksdagen begär att regeringen låter utreda vilka åtgärder – skattemässiga eller andra – som skulle krävas för att stimulera personer i pensionsåldern att i ökad omfattning fortsätta yrkesarbete även efter uppnådd pensionsålder.

I motionen 1978/79:1234 av Doris Håvik m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar om sådant tillägg i 6 § förslaget till lag om delpensionsförsäkring att med förvärvsarbete som anställd jämställs fackliga och politiska förtroendeuppdag som arbetstagare utför under tid, då han åtnjuter ledighet under ordinarie arbetstid och får vidkännas inkomstavdrag.

Utskottet

Inledning

Genom riksdagsbeslut våren 1975 infördes ökade möjligheter till en rörlig pensionsålder (prop. 1975:97, SfU 1975:15, rskr 222). Reformen, som trädde i kraft den 1 juli 1976 samtidigt med sänkningen av den allmänna pensionsåldern till 65 år, gav olika möjligheter att förlägga tidpunkten för pensioneringen till mellan 60 och 70 års ålder. Vid sidan om att rätten till förtidspension från folkpensioneringen och ATP mjukades upp för personer över 60 år skedde en utbyggnad av systemet med förtida och uppskjutet uttag av ålderspension. Dessutom infördes en helt ny pensionsförsäkring för delpension i kombination med deltidsarbete för personer mellan 60 och 65 år.

Delpensionsförsäkringen har hittills endast omfattat arbetstagare. I samband med att riksdagen fattade beslut om den nya försäkringen uppdrog emellertid regeringen åt riksförsäkringsverket att med biträde av den centrala pensionsdelegation som inrättats inom verket noga följa delpensionsförsäkringens utveckling och föreslå de ändringar i lagstiftningen som kunde visa sig erforderliga.

Verket har i en rapport med förslag (Ds S 1977:9), Översyn av delpensionsförsäkringen, föreslagit att delpensionsförsäkringen skall omfatta alla förvärvsarbetande som fyller vissa krav på anknytning till arbetslivet och att vissa andra ändringar skall företas i försäkringens regelsystem. Verket har även lämnat förslag om försäkringens fortsatta finansiering.

Propositionen bygger på verkets förslag och innebär att delpensionsförsäkringen i fortsättningen kommer att omfatta även egenföretagare och uppdragstagare. Verket har förutsett att betydande svårigheter kan följa med den föreslagna utvidgningen av personkretsen, men ansett sociala skäl tala för en sådan utvidgning. Remissinstanserna har i stort anslutit sig till förslaget även om flera av dem delar verkets uppfattning att utvidgningen kan leda till betydande tillämpningssvårigheter. Departementschefen framhåller i propositionen att också han är medveten om de svårigheter som måste möta när en försäkring som har utformats med inriktning på anställda skall utsträckas även till andra förvärvsarbetande. Svårigheterna bör dock enligt hans mening inte överdrivas.

Det positiva gensvar delpensionsförsäkringen fått hos arbetstagarna under de få år den varit i kraft visar att det funnits och finns ett betydande behov av att kunna trappa ner förvärvsarbetet inför den förestående ålderspensione-

ringen. Ett liknande behov föreligger helt naturligt även hos andra grupper förvärvsarbetsande. Utskottet vill därför uttala sin tillfredsställelse över att också egenföretagare och uppdragstagare nu får möjlighet att komma i åtnjutande av de förmåner delpensionsförsäkringen erbjuder. Den lösning med en försiktig utbyggnad av försäkringen som nu utarbetats är enligt utskottets uppfattning väl ägnad att tillgodose dessa yrkeskategoriers behov av en mjuk övergång från förvärvsarbete till pension.

Utskottets socialdemokratiska ledamöter, som i motionen 183 av Sven Aspling m. fl. ställer sig bakom syftet med propositionen, framhåller samtidigt att det finns en naturlig tvekan inför ett förslag där en försäkring som bygger på kontrollerad arbetstid och avtalad lön skall utvidgas till att avse personer för vilka arbetstiden inte kan mätas och där inkomsterna utgörs av deklarerade nettoinkomster av bl. a. rörelse. Motionärerna anser det vara av stor vikt att riksförsäkringsverket omgående får i uppdrag att följa utvecklingen för de nya kategorierna inom försäkringen. I uppdraget bör ingå att fortlöpande samråda med företrädare för egenföretagarnas och lantbrukarnas organisationer. Verket bör också, menar motionärerna, utfärda anvisningar om samråd på det lokala planet mellan försäkringskassan och nämnda organisationer i situationer där t. ex. försäkringskassans uppgifter och deklarationsmaterial inte ger tillräcklig ledning för bedömning av den försäkrades förhållanden. När de nya bestämmelserna varit i kraft några år bör verket ånyo redovisa en översyn i rapportform. Motionärerna begär att vad de anfört om uppföljning av utvidgningen av delpensionsförsäkringen ges regeringens till känna.

Utskottet delar – särskilt mot bakgrund av de svårigheter som riksförsäkringsverket och flera remissinstanser ansett kunna följa av de nya reglerna – motionärernas uppfattning att det är angeläget med en uppföljning av effekterna av den nya lagstiftningen. Som nämnts har riksförsäkringsverket 1975 fått i uppdrag att med biträde av den centrala pensionsdelegationen hos verket noga följa utvecklingen av delpensionsförsäkringen och därvid föreslå de justeringar i lagstiftningen som kan visa sig erforderliga. Med anledning härav har verket i anvisningar till försäkringskassorna anmodat dem att fortlöpande rapportera förhållanden som kan ha betydelse för utredningsarbetet och genom en enkät under våren 1977 inhämtat kassornas erfarenheter av tillämpningen av delpensionsförsäkringen. Verket har även anordnat konferenser med deltagande av tjänstemän hos försäkringskassorna och i samband med inspektioner på försäkringskassorna granskat och med tjänstemännen diskuterat ärenden rörande delpension.

I den rapport med förslag som verket lagt fram uppger verket att det i enlighet med sitt uppdrag även fortsättningsvis avser att följa delpensionsförsäkringens utveckling. I propositionen erinrar departementschefen om verkets uppföljning och om att verket avser att föreslå ändringar som kan anses närmare motiverade. Han erinrar också om verkets möjligheter att i samråd med den centrala pensionsdelegationen meddela närmare tillämp-

ningsföreskrifter i fråga om delpensionsförsäkringen. Departementschefens avsikt är att senare föreslå regeringen att utöka denna delegation, i vilken arbetstagarna f. n. är förträdde, med representation från egenföretagarna.

Det anförda innebär enligt utskottets uppfattning betryggande garantier för att delpensionsförsäkringens regler även i fortsättningen noga kommer att följas upp och utrymme ges för samråd mellan berörda parter såväl på det centrala som det lokala planet. Utskottet förutsätter att verket, liksom hittills, tar initiativ till de ändringar av reglerna som är påkallade och i förekommande fall utfärdar anvisningar till stöd för de tillämpade myndigheternas handläggning av delpensionsärendena. Något särskilt tillkännagivande i ämnet anser utskottet inte påkallat, och utskottet avstyrker följaktligen motionen 183 i denna del.

Utskottet kommer i det följande att huvudsakligen uppehålla sig vid de delar av propositionen som föranlett motionsyrkanden.

Särbestämmelser för egenföretagare

Den nuvarande delpensionsförsäkringen förutsätter en viss anknytning till arbetslivet. Den som vill komma i fråga för delpension måste dels ha haft pensionsgrundande inkomst inom ATP under minst 10 år efter 45 års ålder, dels uppfylla arbetsvillkoret enligt reglerna för arbetslöshetsstöden. Det senare villkoret innebär att han under en ramtid av tolv månader omedelbart före delpensioneringen skall ha arbetat minst fem månader.

Delpensionsförsäkringen bygger vidare på att delpensionen förenas med deltidsarbete. En arbetstagar måste för att få rätt till delpension minska sin arbetstid med i genomsnitt minst 5 timmar per vecka, dock inte mer än att arbetstiden efter minskningen uppgår till i genomsnitt minst 17 timmar per vecka under det närmast kommande året. I regel medför detta att den som fått delpension arbetar som anställd i genomsnitt mellan 17 och 35 timmar i veckan. Därutöver har han möjlighet att under vissa förutsättningar få behålla bisyssla som han utövat varaktigt före arbetstidsminskningen.

Som inledningsvis nämnts föreslås nu i propositionen att delpensionsförsäkringen skall avse även andra förvärvsarbetande än de anställda. De nya grupperna förvärvsarbetande måste också uppfylla arbetsvillkoret enligt reglerna för arbetslöshetsstöden liksom kravet på 10 års ATP-grundande inkomst efter 45 års ålder. För att göra det möjligt också för dem som stått utanför ATP-systemet att få delpension föreslås att man skall ta hänsyn till år för vilka undantagandepoäng beräknats för den pensionsökande och som skulle ha berättigat till pensionsgrundande inkomst om vederbörande varit ansluten till ATP-systemet. Något krav på att undantagandet från ATP-anslutningen skall återkallas ställs inte. Däremot ges – utan hinder av att undantagandet inte gällt i fem år – en möjlighet att senast den 1 januari 1980 då de nya reglerna skall träda i kraft återkalla undantagandet och därigenom få delpensionen räknad som pensionsgrundande inkomst.

Motionärerna i motionen 183 vänder sig mot att även personer som efter den 1 januari 1980 står utanför ATP-systemet skall kunna omfattas av delpensionsförsäkringen. Socialförsäkringarna bygger, framhåller motionärerna, på en solidaritet mellan medborgarna även i de fall de inte själva får del av en förmån som de bidragit till att finansiera. Denna uppfattning har numera också kommit till uttryck genom pensionskommitténs enhälliga förslag om att möjligheten att anmäla undantagande från ATP skall avskaffas. Mot denna bakgrund finner motionärerna propositionens förslag förvånande, i synnerhet som statsmakterna 1976 i samband med att den nya arbetsskadeförsäkringen infördes beslutade att den försäkringen inte skulle omfatta personer som stod utanför ATP-systemet. Ett upprätthållande av kravet på tillhörighet till ATP och därmed sjukförsäkringen skulle, framhålls det i motionen, ha inneburit bättre möjligheter att kontrollera den inkomstberäkning som ligger till grund för delpensionen. Motionärerna yrkar därför att endast egenföretagare och uppdragstagare, som är anslutna till ATP-systemet, skall omfattas av försäkringen. På sätt som föreslagits i propositionen bör emellertid de som f. n. inte är anslutna få möjlighet att återkalla undantagandet före den 1 januari 1980. Enligt särskilda övergångsbestämmelser bör dock villkoret att vara ansluten till ATP för rätt till delpension efterges för personer som efter återkallande inte kan erhålla de tre poängar som krävs för rätt till ålderspension från ATP.

Propositionens förslag att även personer som stått och står utanför ATP skall få del av delpensionsförsäkringens förmåner skiljer sig från vad riks-försäkringsverket förordat. Verkets förslag att sådana personer inte skall omfattas av försäkringen har emellertid mött kritik vid remissbehandlingen.

Som departementschefen framhåller i propositionen är delpensionsförsäkringen fristående från den allmänna försäkringen. Den finansieras med avgifter som förs till en särskild fond. Kravet att förmånstagaren skall vara ansluten till ATP-systemet kan därför inte åberopas med samma styrka här som när det gäller arbetsskadeförsäkrade, eftersom förmånerna enligt arbetsskadeförsäkringen utgår som utfyllnad till förmånerna enligt AFL. Utskottet delar i och för sig uppfattningen att alla medborgare i möjligaste mån bör innefattas i socialförsäkringssystemet när det gäller såväl att komma i åtnjutande av förmåner som att bidra till deras finansiering. Med hänsyn till den särställning som delpensionsförsäkringen intar i systemet och till att pensionskommitténs förslag att slopa möjligheten att anmäla undantagande från ATP är föremål för överväganden inom regeringskansliet anser utskottet dock inte att det finns skäl att nu låta rätten till delpension bli beroende av tillhörigheten till ATP-systemet. Utskottet biträder därför förslaget i propositionen och avstyrker bifall till motionen 183 i motsvarande del. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att enligt propositionen alla egenföretagare skall bidra till finansieringen av delpensionsförsäkringen. Detsamma gäller uppdragstagare i den mån uppdragsgivaren inte bekostar deras avgifter till

delpensionsförsäkringen.

Med hänsyn till svårigheterna att fastställa marginella minskningar av arbetstiden har riksförsäkringsverket inte ansett det möjligt att ge egenföretagare samma valfrihet som arbetstagare när det gäller arbetstidsminskningen. Verket har därför föreslagit att en egenföretagare måste minska sin arbetstid inför delpensioneringen med minst hälften. Därvid måste villkoret om en genomsnittlig återstående minsta arbetstid av 17 timmar per vecka iakttas. Förslaget har accepterats av de flesta remissinstanserna. Även departementschefen har anslutit sig till det samtidigt som han framhållit att utvecklingen får utvisa om man skall kunna ge egenföretagarna möjlighet till en mera fngeraderad arbetstidsminskning.

Också när det gäller beräkningen av underlaget för delpension har särregler föreslagits för egenföretagare. Underlaget för arbetstagares delpension utgörs av skillnaden mellan hans inkomster under normal arbetstid före övergången till deltidsarbete och den beräknade inkomsten av deltidsarbetet. I propositionen föreslås att hänsyn i fortsättningen skall kunna tas också till inkomst som hänför sig till arbetstid utöver den ordinarie. Skillnaden i inkomst före och efter arbetstidsminskningen skall liksom hittills inte kunna beräknas till högre belopp än skillnaden i de sjukpenninggrundande inkomsterna enligt AFL vid motsvarande tidpunkter.

För egenföretagarnas del föreslås att pensionsunderlaget, såvitt gäller inkomsten före arbetstidsminskningen, skall beräknas med utgångspunkt i den genomsnittliga ATP-grundande – eller däremot svarande – inkomsten för de tre åren närmast före övergången till deltidsarbete. Inkomstminskningen skall beräknas till hälften av denna inkomst såvida inte den faktiska inkomsten av deltidsarbetet kan antas bli högre.

Propositionens förslag avviker från riksförsäkringsverkets bl. a. så till vida att verket ansett att en längre tid – nämligen fem år – borde bilda underlag för beräkning av egenföretagares inkomster före arbetstidsminskningen. Motionärerna i motionen 183 anser att riksdagen i avvaktan på närmare erfarenheter av reformen bör anta verkets förslag. En så kort tid som tre år ger enligt motionärerna den som ämnar ta delpension möjlighet att påverka pensionens storlek och innebär därmed ett avsteg från vad de förordat om en försiktig utbyggnad av delpensionsförsäkringen.

Utskottet ansluter sig till departementschefens bedömning att inkomstberäkningen bör ske med utgångspunkt i en treårsperiod. Erfarenheterna av försäkringen får därefter utvisa om det finns anledning ändra denna beräkning. Utskottet vill emellertid understryka vikten av att det sker en noggrann uppföljning av försäkringen på denna punkt.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 183 i motsvarande del.

Riksförsäkringsverket har i sitt förslag jämställt uppdragstagare med arbetstagare när det gäller rätten till delpension. Även i detta hänseende avviker propositionens förslag från verkets.

Endast den som förvärvsarbetar som enbart arbetstagare föreslås få göra den fingraderade arbetstidsminskningen medan alla övriga förvärvsarbetande måste minska sin arbetstid till i genomsnitt minst hälften för att få rätt till delpension. Det senare gäller bl. a. även den som i kombination med arbete som anställd arbetar som uppdragstagare. Efter arbetstidsminskningen blir en sådan persons inkomst också, på samma sätt som en egenföretagares, beräknad schablonmässigt till hälften av inkomsten före arbetstidsminskningen. Den senare inkomsten bör emellertid enligt uttalanden i propositionen grundas på den sjukpenninggrundande inkomsten i stället för de tre senaste årens genomsnittliga pensionsgrundande inkomst i de fall uppdragsinkomsten är att hänföra till inkomst av tjänst.

I propositionen föreslås samtidigt att man liksom hittills skall kunna bortse från vissa mindre bisysslor vid bedömandet av rätten till delpension.

Motionärerna i motionen 1234 av Doris Håvik m. fl. finner det orimligt att en arbetstagare som är ledig under ordinarie arbetstid för att utföra fackliga eller politiska förtroendeuppdrag skall få sin rätt till delpension bedömd enligt reglerna för egenföretagare. Motionärerna påpekar att man i dessa situationer har möjlighet att mäta den tid som tagits i anspråk för uppdraget på samma sätt som arbetstiden vid anställningen. De begär därför att personerna i fråga skall få rätt till delpension på samma villkor som arbetstagare.

Anledningen till att departementschefen frångått riks försäkringsverkets förslag när det gäller uppdragstagarnas ställning inom delpensionsförsäkringen är främst de svårigheter som i allmänhet föreligger när det gäller att fastställa den normala arbetstiden för dessa yrkesutövare. Genom förslaget i propositionen kommer, med det ovan nämnda undantaget vid beräkning av inkomst före arbetstidsminskningen, alla uppdragstagare att behandlas lika. Enligt utskottets mening finns det inte skäl att nu frångå propositionens förslag på denna punkt. Däremot kan det finnas anledning för riks försäkringsverket att i den fortsatta uppföljningen av försäkringen särskilt beakta vilka konsekvenser de föreslagna reglerna får för de grupper uppdragstagare som åsyftas i motionen och om det är påkallat lämna förslag till regeringen om ändrade bestämmelser.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen och avstyrker bifall till motionen 1234.

Finansieringen av delpensionsförsäkringen

Den nuvarande delpensionsförsäkringen finansieras genom en särskild socialförsäkringsavgift från arbetsgivarna. Avgiften utgör 0,25 % av löneunderlaget och tillförs en fond som förvaltas av riks försäkringsverket och som används för löpande pensionsutbetalningar. F. n. föreligger ett underskott i fonden. Regeringen har emellertid genom beslut den 29 juni 1978, som anmälts till riksdagen (prop. 1978/79:25, SfU 1978/79:11, rskr 97), medgivit att riks försäkringsverket får disponera skattemedel för tillfällig överföring

till delpensionsfonden i den mån uppburna socialförsäkringsavgifter till fonden inte täcker löpande pensionsutbetalningar.

I propositionen föreslås att utvidgningen av försäkringen till att omfatta även egenföretagare m. fl. skall finansieras genom egenavgifter som debiteras på samma underlag som socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen och efter samma uttagsprocent som gäller i fråga om avgifter för anställda. Även egenföretagarnas avgifter skall tillföras delpensionsfonden. Avgiften till delpensionsförsäkringen skall enligt förslaget fr. o. m. den 1 januari 1980 räknas upp från 0,25 % till 0,50 % av avgiftsunderlaget.

I motionen 183 framhålls att det f. n. inte går att bedöma vilket avgiftsuttag som behövs för att täcka utgifterna för egenföretagarnas delpensionering. Motionärerna föreslår därför att egenföretagarna och uppdragstagarna skall utgöra ett särskilt premiekollektiv med egen pensionsfond. Man skulle därmed – menar motionärerna – mera ingående kunna följa utvecklingen av den nya försäkringsgrenen.

I rapporten med förslag från riksförsäkringsverket har verket diskuterat möjligheten att tillskapa ett särskilt premiekollektiv för egenföretagarna. Verket har emellertid funnit att det, med hänsyn till att många förvärvsarbete samtidigt är verksamma både som företagare och som anställda eller växlar mellan olika verksamhetsformer, skulle bli relativt vanligt att pensionskostnaderna helt eller delvis belastade annan fond än den till vilken avgifterna influtit. Skulle man uppfylla målsättningen att vardera gruppen skulle svara för sina pensionskostnader skulle detta enligt verket förutsätta en individuell registrering av influtna avgifter för samtliga förvärvsarbete och transferering mellan de olika fonderna. En sådan ordning har verket bedömt som orealistisk från administrativ synpunkt.

Utskottet, som noterat att riksförsäkringsverket avser att noga följa utvecklingen av såväl avgiftsunderlag som pensionskostnader för de olika grupper som har rätt till delpension, delar bedömningen att avgifterna bör tillföras en gemensam fond. Propositionens förslag att uppdragstagarna – i motsats till vad verket föreslagit – skall hänföras till egenföretagare anser utskottet ge ytterligare tyngd åt de skäl verket anfört mot att ha skilda fonder för arbetstagare och andra förvärvsarbete. Utskottet tillstyrker därför propositionens förslag och avstyrker bifall till motionen 183 i motsvarande del.

Per-Eric Ringaby m. fl. hemställer i motionen 184 att riksdagen bifaller propositionen i vad avser utvidgningen av personkretsen samt förbättringarna och justeringarna i gällande delpensionsregler för anställda. Däremot motsätter sig motionärerna en höjning av avgifterna till delpensionsförsäkringen, eftersom enligt deras mening det ekonomiska läget talar för en nära nog total återhållsamhet med nya höjningar av arbetsgivaravgifterna. I motionen yrkas därför att riksdagen skall avslå förslaget om en höjning av avgiften till delpensionsförsäkringen och bestämma avgiften för egenföretagarna till 0,25 % av avgiftsunderlaget. Delpensionsfondens underskott bör

enligt motionärernas mening tills vidare täckas av skattemedel. I motionen framställs slutligen ett yrkande om att hela delpensionsförsäkringen skall ses över när det gäller såväl regelsystem som administrativa problem och rutiner. Vid översynen bör förutsättningarna för att ytterligare stimulera till och möjliggöra uppskjutet uttag och att förenkla delpensioneringen utredas. Vidare bör en noggrann kostnadsanalys göras och olika alternativ för finansiering av försäkringen prövas. Översynen bör enligt motionärerna genomföras så snabbt att resultatet kan redovisas i god tid före den 1 januari 1980 då utvidgningen av delpensionsförsäkringen träder i kraft.

Även i motionen 213 av Gunnar Biörck i Värmdö framhålls angelägenheten av att personer som uppnått pensionsåldern stimuleras till att i ökad omfattning fortsätta sitt yrkesarbete. Motionären begär därför en utredning om vilka skattemässiga och andra åtgärder som behövs för att nå detta syfte.

En enhällig riksdag stod bakom 1975 års beslut att finansiera delpensionsförsäkringen med avgifter från arbetsgivarna. Ett avgiftsuttag på 0,25 % bedömdes vid den tidpunkten tillräckligt för att finansiera försäkringen under de första åren. Fondens tillgångar har räckt för utbetalningar av delpensioner fram till mitten av år 1978, varefter uppstått ett växande underskott som enligt propositionen sannolikt kommer att uppgå till mellan 450 och 500 milj. kr. vid innevarande års utgång. Utskottet, som inte finner anledning till omprövning av riksdagens beslut om en avgiftsfinansiering av försäkringen, delar departementschefens bedömning att det är nödvändigt att höja avgiftsuttaget till 0,50 % fr. o. m. den 1 januari 1980. Utskottet biträder därför propositionen i denna del. Det anförda innebär samtidigt att utskottet avstyrker bifall till yrkandena i motionen 184 om såväl oförändrat avgiftsuttag och fortsatt skattefinansiering av delpensionsförsäkringen som en utredning om alternativa finansieringsformer. Vad härefter angår den översyn av delpensionsförsäkringen i övrigt som begärts i samma motion kan utskottet inte finna några motiv för en sådan översyn. Den kritik som framförts i motionen riktar sig mindre mot försäkringens regelsystem än mot förhållandena på arbetsmarknaden och mot skattesystemet. Frågan om förändringar inom dessa områden kan enligt utskottets uppfattning inte lösas inom ramen för en snabbt genomförd översyn av delpensionsförsäkringen utan måste prövas i andra och större sammanhang. Det regelsystem om rörlig pensionsålder som antogs av riksdagen år 1975 trädde inte i kraft förrän den 1 juli 1976. De praktiska erfarenheterna av den nya lagstiftningen måste därför vara tämligen begränsade. Med hänsyn härtill och till den uppföljning av försäkringen som enligt vad ovan anförts fortlöpande sker inom riks-försäkringsverket är utskottet inte berett att biträda utredningsyrkandet i motionen. Utskottet avstyrker följaktligen bifall till motionen 184 även i denna del.

I anslutning till yrkandet i motionen 213 vill utskottet erinra om att riksdagen under föregående riksmöte behandlat motioner med förslag till olika åtgärder för att underlätta för personer som fyllt 65 år att fortsätta med

förvärvsarbete. Senast i det av riksdagen godkända betänkandet AU 1977/78:21 har arbetsmarknadsutskottet erinrat om att sysselsättningsutredningen i sitt slutbetänkande kommer att ta upp de äldres situation. Utskottet hänvisade därvid också till att det i sitt likaledes av riksdagen godkända betänkande AU 1977/78:8 i anledning av ett motionsyrkande om rätt att kvarstå i anställning till fyllda 70 år förklarat sig ha förståelse för syftet med ett sådant förslag och konstaterat att det låg i linje med principerna för den rörliga pensionsåldern. Utskottet hade emellertid med hänsyn till de arbetsmarknadspolitiska konsekvenserna inte varit berett att ta ställning i frågan utan ansett att den borde undersökas i samband med arbetet på översyn av lagen om anställningsskydd eller i annat lämpligt sammanhang, t. ex. inom sysselsättningsutredningen. Riksdagen beslöt underrätta regeringen om vad utskottet anförde.

Med hänsyn till det utredningsarbete som redan pågår och till den uppföljning av delpensioneringen som sker inom riksförsäkringsverket anser utskottet att motionen 213 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet föreslår en redaktionell ändring i 13 § tredje stycket förslaget till lag om delpensionsförsäkring. Syftet med denna är att nå en bättre överensstämmelse med specialmotiveringen.

Mot de delar av propositionen som utskottet inte tagit upp till särskild behandling har utskottet inte funnit anledning till erinran.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. beträffande förnyat uppdrag åt riksförsäkringsverket att följa utvecklingen av delpensionsförsäkringen avslår motionen 1978/79:183, yrkandet e),
2. beträffande delpension vid undantagande från ATP avslår motionen 1978/79:183, yrkandena a) och b),
3. beträffande beräkning av pensionsunderlag för egenföretagare m. fl. avslår motionen 1978/79:183, yrkandet c),
4. beträffande villkoren för delpension för vissa uppdragstagare avslår motionen 1978/79:1234,
5. beträffande särskilt premiekollektiv för egenföretagare m. fl. avslår motionen 1978/79:183, yrkandet d),
6. beträffande avgiftsuttag och en översyn av delpensioneringen avslår motionen 1978/79:184, yrkandena 2-5,
7. beträffande åtgärder för att stimulera till förvärvsarbete efter pensionsåldern avslår motionen 1978/79:213,
8. med bifall till propositionen 1978/79:69 och med anledning av motionen 1978/79:184, yrkandet 1, antar de i propositionen framlagda förslagen till

- a. lag om delpensionsförsäkring med den ändring däri att 13 § erhåller följande såsom Utskottets förslag betecknade lydelse

Regeringens förslag

Utskottets förslag

13 §

För försäkrad ----- av pensionsunderlaget.

Den försäkrades ----- erlagga tilläggspensionsavgift.

För den som före arbetstidsminskningen under den ettårsperiod som avses i 3 § förvärvsarbetade *enbart* som anställd *eller som uppdragstagare för vilken ersättningen vid inkomsttaxeringen är att hänföra till inkomst av tjänst* skall inkomsten före minskningen beräknas enligt 12 §.

För den som före arbetstidsminskningen under den ettårsperiod som avses i 3 § *endast* förvärvsarbetade som anställd, *som uppdragstagare eller som bådadera* skall inkomsten före minskningen beräknas enligt 12 §. *En förutsättning härför är att ersättningen vid inkomsttaxeringen är att hänföra till inkomst av tjänst.*

- b. lag om ändring i lagen (1975:380) om delpensionsförsäkring,
c. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
d. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
e. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272).

Stockholm den 1 februari 1979

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Eric Carlsson (c), Per-Eric Ringaby (m), Helge Karlsson (s), Britta Bergström (fp), Doris Håvik (s), Maj Pehrsson (c), Eric Marcusson (s), Allan Åkerlind (m), Börje Nilsson (s), Gösta Andersson (c), Elis Andersson (c), Lars-Åke Larsson (s), Martin Olsson (c) och Stig Gustafsson (s).

Reservationer

1. *beträffande förnyat uppdrag åt riksförsäkringsverket att följa utvecklingen av delpensionsförsäkringen* av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Eric Marcusson, Börje Nilsson, Lars-Åke Larsson och Stig Gustafsson (alla s), vilka anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 20 med "Det anförda" och slutar på s. 21 med "denna del." bort ha följande lydelse:

Det uppdrag riks försäkringsverket fick 1975 avsåg en uppföljning av samma års delpensionsreform. Genom det föreliggande förslaget får nya kategorier förvärvsarbetande möjlighet till delpension samtidigt som en helt ny lag om delpensionsförsäkring införs. Enligt utskottets mening bör verket därför omgående få regeringens uppdrag att följa upp den nya försäkringen i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionen 183. Det anförda bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen beträffande förnyat uppdrag åt riks försäkringsverket att följa utvecklingen av delpensionsförsäkringen med bifall till motionen 1978/79:183, yrkandet e), ger regeringen till känna vad utskottet anført,

2. *beträffande delpension vid undantagande från ATP* av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Eric Marcusson, Börje Nilsson, Lars-Åke Larsson och Stig Gustafsson (alla s), vilka anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 22 som börjar med "Propositionens förslag" och slutar med "till delpensionsförsäkringar." bort ha följande lydelse:

Enligt det förslag riks försäkringsverket lagt fram skulle personer som stått och står utanför ATP-systemet inte omfattas av delpensioneringen. De skäl som anförts i propositionen för att låta även denna grupp omfattas av delpensioneringen är främst att delpensionsförsäkringen är fristående från den allmänna försäkringen och att den finansieras med avgifter som förs till en särskild fond. Vidare har framhållits att den som är eller har varit undantagen från ATP inte har kunnat förutse att detta skulle få betydelse inom en kommande delpensionsförsäkring.

Utskottet kan ansluta sig till den sistnämnda uppfattningen när det gäller rätten till delpension för personer som hittills stått utanför ATP-systemet. Propositionens motivering är emellertid enligt utskottets mening inte hållbar när det gäller personer som efter lagens ikraftträdande fortfarande är undantagna från ATP. Socialförsäkringarna bör enligt utskottets mening i görligaste mån utgöra ett heltäckande system, och utskottet kan inte dela uppfattningen i propositionen att de olika försäkringsgrenarnas regelsystem kan utformas oberoende av varandra. Ett villkor om anslutning till ATP och därmed till sjukpenningförsäkringen skulle också som framhållits i motionen 183 underlätta försäkringskassornas kontroll av inkomsten efter arbetstidsminskningen. Utskottet biträder därför förslaget i motionen att endast den som är ansluten till ATP-systemet skall vara försäkrad för delpension. På sätt som föreslagits i propositionen bör möjlighet ges att före den 1 januari 1980 återkalla undantagandet utan hinder av att detta inte gällt i minst fem år. Den

som inte tidigare har omfattats av ATP och som efter återkallande av undantagande inte kan erhålla de tre poängar som krävs för rätt till ålderspension från ATP bör dock övergångsvis få rätt till delpension även om han inte återkallat undantagandet.

Ett bifall till förslaget kräver vissa ändringar i den föreslagna lagtexten i propositionen. Det bör ankomma på regeringen att utarbeta förslag till sådana ändringar. Med hänsyn till att utvidgningen av delpensionsförsäkringen skall träda i kraft först den 1 januari 1980 behöver ett genomförande av förslaget i reservationen inte medföra någon fördröjning av ikraftträdandet av den nya lagstiftningen. Regeringen bör under våren förelägga riksdagen förslag till erforderliga lagändringar.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen beträffande delpension vid undantagande från ATP
med anledning av motionen 1978/79:183, yrkandena a) och b),
ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. beträffande *beräkning av pensionsunderlag för egenföretagare* av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Eric Marcusson, Börje Nilsson, Lars-Åke Larsson och Stig Gustafsson (alla s), vilka anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Utskottet ansluter" och slutar med "motsvarande del." bort ha följande lydelse:

De flesta remissinstanserna har inte haft någon erinran mot verkets förslag om att inkomster före arbetstidsminskningen skulle bedömas med utgångspunkt i genomsnittlig ATP-grundande inkomst under de fem åren närmast före övergången till deltidsarbete. Trots detta har departementschefen, utan att klart redovisa sina skäl, föreslagit att beräkningen bör ske med utgångspunkt i en treårsperiod. Utskottet delar motionärernas uppfattning att en så kort period ger utrymme för den försäkrade att påverka delpensionens storlek. Förslaget innebär också att man lämnar den linje om en försiktig utbyggnad av försäkringen som motionärerna förordat. Utskottet föreslår därför att verkets förslag genomförs.

I enlighet med vad som anförts i reservationen 2 bör det ankomma på regeringen att under våren lägga fram förslag till lagändring.

dels att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen beträffande beräkning av pensionsunderlag för
egenföretagare med anledning av motionen 1978/79:183,
yrkandet c), ger regeringen till känna vad utskottet anför,

4. beträffande *villkoren för delpension för vissa uppdragstagare* av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Eric Marcusson, Börje Nilsson, Lars-Åke Larsson och Stig Gustafsson (alla s), vilka anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 24 som börjar med "Anledningen till" och slutar med "ändrade bestämmelser." bort ha följande lydelse:

Nuvarande regler om rätt till delpension medför att arbetstagare som i större omfattning utför politiska eller fackliga förtroendeeuppdrag på sin ordinarie arbetstid kan gå miste om delpension, bl. a. på grund av att villkoret om en minsta arbetstid i anställningen om 17 timmar efter arbetstidsminskningen måste iakttas. Propositionens förslag innebär så till vida en förbättring för dessa förtroendeevalda som att de i fortsättningen får sin rätt till delpension bedömd på grundval av såväl anställning som uppdrag. Däremot medför förslaget andra mindre rimliga konsekvenser genom att en person med uppdrag jämföras med en egenföretagare. Även departementschefen synes ha varit medveten om detta då han föreslagit en undantagsregel beträffande beräkningen av inkomsten före arbetstidsminskningen. Denna regel innebär att samma bestämmelser som gäller för anställda skall tillämpas för sådana uppdragstagare, vilkas ersättning taxeras som inkomst av tjänst. Något undantag från regeln att de måste minska sin arbetstid till minst hälften för att få rätt till delpension och att inkomsten efter minskningen schablonmässigt skall anses utgöra minst hälften av den tidigare föreslås däremot inte.

Anledningen till att departementschefen frångått riksförsäkringsverkets förslag om att uppdragstagare skall jämföras med arbetstagare är främst de svårigheter som i allmänhet föreligger att fastställa den normala arbetstiden för uppdragstagarna. Några sådana svårigheter föreligger emellertid inte för den grupp uppdragstagare som avses i motionen, eftersom uppdraget utförs på tid då uppdragstagaren åtnjuter ledighet från sin anställning. Inte heller behöver några svårigheter föreligga att bedöma vem som skall anses som facklig eller politisk förtroendeman. Några erinringar från administrativ synpunkt kan därför enligt utskottets mening inte riktas mot förslaget i motionen 1234, utan utskottet förordar att det genomförs.

I enlighet med vad som anförts i reservationen 2 bör det ankomma på regeringen att under våren lägga fram förslag till lagändring.

dels att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen beträffande villkoren för delpension till vissa uppdragstagare med anledning av motionen 1978/79:1234 ger regeringen till känna vad utskottet anför.

5. beträffande *särskilt premiekollektiv för egenföretagare* av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Eric Marcusson, Börje Nilsson, Lars-Åke Larsson och Stig Gustafsson (alla s), vilka anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 25 som börjar med "Utskottet som" och slutar med "motsvarande del." bort ha följande lydelse:

Något underlag för antagande om i vilken utsträckning företagarna kommer att utnyttja delpensionsförsäkringen finns f. n. inte. Med hänsyn till

osäkerheten om utfallet av försäkringen när det gäller de nytillkomna grupperna anser utskottet att rättviseskäl talar för att arbetsgivaravgifter och egenavgifter förs till skilda fonder. Man får därmed också, såsom framhållits i motionen, bättre möjlighet att följa utvecklingen av delpensionsförsäkringen. Utskottet biträder därför förslaget i motionen 183 om att avgifter från egenföretagare och uppdragstagare skall tillgodoföras en särskild fond för utbetalning av delpensioner och administrationskostnader som hänför sig till dessa yrkesutövare.

I enlighet med vad som anförts i reservationen 2 bör det ankomma på regeringen att under våren lägga fram förslag till lagändring.

dels att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen beträffande särskilt premiekollektiv för egenföretagare med anledning av motionen 1978/79:183, yrkandet d), ger regeringen till känna vad utskottet anför,

6. *beträffande avgiftsuttag och en översyn av delpensioneringen* av Per-Eric Ringaby (m) och Allan Åkerlind (m), vilka anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 26 som börjar med "En enhällig" och slutar med "denna del." bort ha följande lydelse:

Ett avgiftsuttag på 0,25 % bedömdes vid tidpunkten för beslutet om delpensioneringens införande som tillräckligt för att finansiera försäkringen under de första åren. Men delpensioneringen har utnyttjats mer än man vid reformens införande räknade med. Fondens tillgångar har bara räckt för utbetalningar av delpensioner fram till mitten av år 1978. Därefter har uppstått ett växande underskott, som enligt propositionen sannolikt kommer att uppgå till mellan 450 och 500 milj. kr. vid innevarande års utgång.

En ökning av andelen uppskjutna pensionsuttag inom den allmänna försäkringen har inte ägt rum i motsvarande mån. Den relativa ensidigheten i utnyttjande av den ökade pensionsrörligheten beror sannolikt i hög grad på att lagstiftningen till förmån för uppskjutet pensionsuttag inte funnit gensvar hos arbetsgivarna – inte minst på den offentliga sidan – eller hos de fackliga organisationerna. Tvärtom, till följd av den svaga konjunkturen förefaller motsatsen ofta ha uppmuntrats. Förtida pensionering i form av delpensionering har utnyttjats som ett instrument att möta ett vikande behov av arbetskraft. På det viset har man i varje fall marginellt kunnat eliminera en del av den överkapacitet som under senare år utgjort ett av problemen för det svenska näringslivet.

En annan omständighet som i hög grad bidrar till det oväntat starka intresset för delpensionering hänför sig till inkomstbeskattningen. Marginalskatten har inom breda inkomstkikt naturligen kommit att betraktas som orimligt hög. Delpensionering har för åtskilliga delpensionsberättigade framstått som ett ekonomiskt mer fördelaktigt alternativ än att arbeta full tid. I praktiken kan delpensioneringen komma att upplevas som t. o. m. en överkompensation där pensionsdelen dessutom bildar underlag för pensions-

beräkning inom ATP.

För att lösa landets ekonomiska problem krävs en fortsatt stram ekonomisk politik. Detta är så mycket mer angeläget om man betraktar den förvärvsverksamma befolkningens relativt ringa andel i förhållande till befolkningen. De förvärvsarbetande har genom samhällets olika sociala åtaganden måst ikläda sig stora och omfattande försörjningsförpliktelser. Ett speciellt intresse har här i den allmänna debatten vid upprepade tillfällen på senare tid riktats mot de yrkesverksammas möjligheter att i framtiden garantera den stora och växande skaran pensionärer en skälig pensionstrygghet.

Utskottet vill för sin del bestämt understryka att vidmakthållandet av den allmänna försäkringens pensionstrygghet är utomordentligt viktigt. Det gäller såväl folkpensionerna och pensionstillskotten som ATP. Men en förutsättning är att den ekonomiska tillväxten kan hållas på acceptabel nivå. Om det totala konsumtionsutrymmet ökar för långsamt är risken för svåra sociala spänningar uppenbar. Denna risk är, såvitt man nu kan bedöma, för åtskillig tid framöver så stor att synnerlig varsamhet måste iakttas med för produktionen betungande pålagor. Utskottet menar därför bl. a. att en nära nog total återhållsamhet med nya höjningar av arbetsgivaravgifterna måste iakttas. Ett för stort utnyttjande av delpensionering, dvs. en tillströmning av förmånstagare som kostnadmässigt inte balanserats genom den ekonomiska tillväxten, leder endast till en ökad avgiftsbelastning.

Mot denna bakgrund förordar utskottet i likhet med motionärerna att avgiftsuttaget tills vidare bibehålls oförändrat och att underskottet finansieras av skattemedel som redan nu sker. Utskottet stödjer också motionärernas önskemål om en översyn – utöver den rutinmässiga uppföljningen – av hela delpensioneringen i vad gäller såväl regelsystem som administrativa problem och rutiner. Den översynen bör, som motionärerna framhåller, innefatta utredning av förutsättningarna för att ytterligare stimulera till och möjliggöra uppskjutet uttag och av förutsättningarna för att förenkla delpensioneringen. En noggrann kostnadsanalys bör vidare ingå i uppdraget samt utredning av olika finansieringsalternativ. En sådan översyn bör, vilket som tidigare nämnts motionärerna särskilt poängterat, genomföras så snabbt att resultatet kan redovisas i god tid innan den nu föreslagna utvidgningen av delpensioneringen träder i kraft. På det viset kan i varje fall en modifiering av reglerna före ikraftträdandet, om den befinns nödvändig, hinna ske. Skulle mer genomgripande förändringar anses erforderliga torde sådana endast kunna genomföras efter hand och efter ytterligare utredningsverksamhet.

Utskottet tillstyrker således motionen 184.

dels att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:184, yrkandena 2–5, ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. beträffande åtgärder för att stimulera till förvärsarbete efter pensionsåldern av Per-Eric Ringaby (m) och Allan Åkerlind (m), vilka anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 26 med "I anslutning" och slutar på s. 27 med "riksdagens åtgärd." bort ha följande lydelse:

Utskottet har full förståelse för den av motionären uttryckta oron för samhällets möjligheter att i framtiden infria redan beslutade pensionsförpliktelser. Bl. a. framgår av den under sistlidna höst framlagda långtidsutredningen att denna oro har fog för sig.

En stor del av det tillgängliga konsumtionsutrymmet är under de närmaste årtiondena intecknat av utfästelserna gentemot pensionärerna. Samtidigt föreligger behov av ökad nativitet och av en sådan revision och förstärkning av det samlade familjestödet att barnfamiljerna garanteras en rimlig standard. Endast en gynnsam ekonomisk utveckling kan under dessa förhållanden undanröja risken för sociala spänningar mellan förvärvsaktiva och pensionerade. Den förvärvsaktiva befolkningen, i synnerhet den del som inte åtnjuter någon form av direkt konsumtionsstöd, kan komma att drabbas av standardnivåsänkningar, som under överskådlig tid inte kan tas igen.

För att förebygga en sådan utveckling krävs enligt utskottets mening ett samlat grepp om problematiken och åtgärder inte minst inom den ekonomiska politiken och skattepolitiken men självfallet också inom arbetsmarknadspolitik. En synnerligen önskvärd åtgärd är då att i större utsträckning göra det möjligt för dem som uppnått pensionsåldern att – om de orkar och önskar – fortsätta förvärvsarbete hel- eller deltid. Lagen om allmän försäkring ger redan visst utrymme för detta genom relativt fördelaktiga regler om uppskjutet pensionsuttag. Möjligheterna beskärs dock av andra skäl. De arbetsmarknadsmässiga konsekvenserna brukar anföras som de mest iögonfallande, inte minst med tanke på den betydande ungdomsarbetslösheten. Utskottet är emellertid inte berett att ge stöd åt den förenklade föreställningen att ökade möjligheter att kvarstå i förvärvsarbete efter pensionsåldern skulle kunna förvärpa ungdomsarbetslösheten. Arbetslösheten och svårigheterna för ålderspensionärer att fortsätta förvärvsarbete är snarare två sidor av samma problem.

Med hänsyn till frågans tvärpolitiska karaktär avstår utskottet från att närmare söka analysera orsakerna till den ifrågavarande problematiken. Utredning och förslag bör ankomma på regeringen. Utskottet tillstyrker således motionen 213.

dels att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen beträffande åtgärder för att stimulera till förvärvsarbete efter pensionsåldern med bifall till motionen 1978/79:213 ger regeringen till känna vad utskottet anför.